

Nr 15

Försvarsutskottets betänkande med anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1972:45 angående vissa organisationsfrågor rörande försvaret jämte motioner.

I betänkandet behandlas förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1972:45 samt yrkanden i motionerna 1972:1631, 1972:1639 och 1972:1640 – 1642.

1. Inrättande av ett sekretariat för säkerhetspolitik och långsiktsplanering inom totalförsvaret**Propositionen**

Kungl. Maj:t har (s. 2 – 5 i utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 17 mars 1972) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad departementschefen har anfört om inrättandet av ett sekretariat för säkerhetspolitik och långsiktsplanering inom totalförsvaret samt en beredning för långsiktig totalförvarsplanering.

I försvarets nya planerings- och budgeteringssystem (prop. 1970:97, SU 1970:203, rskr 1970:420) läggs ökad vikt vid långsiktigheten i planeringen. Departementschefen har lämnat en redogörelse för syftet med studier av den internationella utvecklingen och av det svenska samhällets förändring samt angett hur sådana studier i stort bör inriktas.

Beträffande erfarenheterna av hittillsvarande studieverksamhet framhåller departementschefen att en svaghet i studierna av den internationella utvecklingen har varit den organisatoriska uppläggningsen. Denna blev en följd av att utredningsuppdragen av olika skäl måste läggas på de myndigheter som är ansvariga för resp. delar av totalförvarsplaneringen. Samordningen av utredningsverksamheten har tillgodosetts genom personalunioner, utbyten av arbetsresultat, m. m.

I fråga om den svenska samhällsutvecklingen har några organiserade studier ännu inte anbefallts. Vissa samhällsstudier har bedrivits inom det ekonomiska försvarets miljöutredning (EMU) i samråd med överbefälhavaren, civilförsvarsstyrelsen och försvarets forskningsanstalt. En särskild arbetsgrupp har redovisat en första rapport. En viktig slutsats är att en sådan studieverksamhet bör tillmätas stor vikt och samordnas med studier av den internationella utvecklingen.

Med hänsyn dels till statsmakternas ansvar för utformning och inriktning av säkerhets- och försvarspolitik, dels till erfarenheterna av

den hittillsvarande försöksvis bedrivna studieverksamheten framstår det enligt departementschefen som angeläget att skapa en fastare organisation för denna verksamhet.

Departementschefen framhåller att alla de uppgifter som inryms i den här aktuella studieverksamheten inte bör lösas inom ramen för en permanent organisation med fast anställd personal. Liksom hittills måste fackkunskap, som enligt gällande instruktioner skall finnas vid myndigheter och institutioner, även i framtiden förmedlas till en organisation av här angivet slag av dessa myndigheter och institutioner. En viktig utgångspunkt för studieverksamheten bör därför vara att fackkunskaper inhämtas där de redan finns eller där de bäst kan byggas upp. Den permanenta organisationen bör enligt departementschefen bl. a. av detta skäl i huvudsak begränsas till en utredningsorganisation.

Mot denna bakgrund avser departementschefen föreslå Kungl. Maj:t att ett sekretariat för säkerhetspolitik och långsiktsplanering inom totalförsvaret inrättas inom försvarsdepartementet. Sekretariatet avses inleda sin verksamhet den 1 juli 1972.

Skapandet av permanenta resurser gör det möjligt att samla kvalificerad sakkunskap med överblick av pågående och planerad studieverksamhet. Sekretariatet avses vara den instans som svarar för att statsmakterna får önskat underlag för att inrikta planeringen av totalförsvaret. Särskilda referensgrupper för studierna avses inrättas. I dessa bör enligt departementschefen ingå företrädare för berörda departement och myndigheter inom totalförsvaret.

Med hänsyn till den eftersträlvade helhetssynen på totalförsvaret ställs höga krav på en samordnad totalförsvarsplanering inom Kungl. Maj:ts kansli. Den långsiktsplanering som det nu är fråga om har i stor utsträckning den karaktären och omfattningen att den inte lämpligen bör inordnas i övrig samordningsverksamhet. För att åstadkomma erforderlig samordning av den långsiktiga planeringen avser departementschefen därför föreslå Kungl. Maj:t att en särskild beredning för långsiktig totalförsvarsplanering inrättas inom Kungl. Maj:ts kansli. Departementschefen anser att i beredningen bör ingå kabinetssekreteraren resp. statssekreterarna i eller andra företrädare för de närmast berörda departementen och statsrådsberedningen. Han anser att statssekreteraren i försvarsdepartementet bör utöva ordförandeskapet.

Sekretariatet för säkerhetspolitik och långsiktsplanering avses biträda berörda departement när det gäller att utnyttja det framtagna underlaget för planeringen. Denna verksamhet bör enligt departementschefen samordnas av beredningen.

Departementschefen framhåller särskilt att en grundtanke i det nya planeringssystemet är att riksdagen, särskilt dess försvarsutskott, skall få ett allsidigt underlag för att ta ställning till säkerhets- och försvarspolitiken. Det är därför av betydelse att riksdagen ges kvalificerad information. Denna information bör avse även planeringsarbetet. I anslutning till detta uttalande erinrar departementschefen om att 1970 års försvarsutredning enligt sina direktiv skall överväga och lämna förslag om

riksdagens roll i det nya systemet för planering och budgetering inom försvaret.

Enligt departementschefen kommer sekretariatet för säkerhetspolitik och långsiktsplanering att erbjuda särskilda möjligheter när det gäller att till fromma för den allmänna debatten om försvaret i högre grad än hittills publicera sådant underlag som är väsentligt för totalförvarsplaneringen.

I samband med att sekretariatet inrättas kan försvarsdepartementets enhet för säkerhetspolitik och långsiktsplanering utgå ur organisationen. Därvid kan departementets tjänster i viss mån disponeras om. Sekretariatet bör enligt departementschefen omfatta chef, fyra övriga handläggande tjänstemän och erforderlig biträdespersonal.

Motionerna

Med anledning av propositionen har väckts följande motioner med yrkanden i denna fråga, nämligen

dels motionen 1972:1639 av herrar Romanus och Pettersson i Örebro (fp, c), i vilken har föreslagits att riksdagen uppskjuter behandlingen av den del av propositionen 1972:45 som avser ett planerat sekretariat för säkerhetspolitik och långsiktsplanering inom totalförsvaret och beredning för långsiktig totalförvarsplanering till dess att försvarsutredningen lämnat sitt förslag och detta remissbehandlats,

dels motionen 1972:1641 av fru Theorin m. fl. (s), i vilken har hemställts

1. att vid de fortsatta studierna inom övrigt totalförsvaret bör ingå uppgiften att undersöka hur en omfördelning av försvarskostnaderna kan ske till fördel för det ekonomiska försvaret, det psykologiska försvaret, fredsforskning och konstruktiv nedrustnings- och fredsarbete,

2. att studierna om civilt motstånd bör ingå i den föreslagna beredningens och sekretariatets arbete samt ske förutsättningslöst och att grundprincipen skall vara att hela civilbefolkningen utbildas,

dels motionen 1972:1642 av herr tredje vice talmannen Virgin och herr Hedin (m), i vilken har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening ger till känna att inrättandet av det i proposition 1972:45 föreslagna sekretariatet för säkerhetspolitik m. m. bör anstå till dess att riksdagen behandlat det förslag om riksdagens roll i försvarsplaneringen som senare kommer att framläggas av Kungl. Maj:t.

Utskottet

Genom propositionen har för riksdagen anmälts departementschefens avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att ett sekretariat för säkerhetspolitik och långsiktsplanering inom totalförsvaret inrättas inom försvarsdepartementet den 1 juli 1972 samt att en beredning för långsiktig totalförvarsplanering samtidigt inrättas inom Kungl. Maj:ts kansli. I anslutning till detta berör departementschefen värdet av att riksdagen, särskilt dess

försvarsutskott, med det nya planeringssystemet får ett allsidigt underlag för att ta ställning till säkerhets- och försvarspolitikerna.

I motionen 1972:1639 hävdas att riksdagen bör uppskjuta behandlingen av frågan i avvaktan på förslag av 1970 års försvarsutredning och remissbehandlingen av detta. Det framhålls att riksdagens roll och insyn i planeringsarbetet inte bör få försvagas genom den nu tillämnade ordningen. Av samma skäl föreslås i motionen 1972:1642 att riksdagen skall anmoda Kungl. Maj:t att vänta med den avsedda omorganisationen till dess att riksdagen har behandlat det förslag om riksdagens roll i försvarsplaneringen som är att vänta.

Riksdagens roll i försvarsplaneringen övervägs f. n. av försvarsutredningen. Enligt vad utskottet har inhämtat är ett betänkande med förslag till system för riksdagens medverkan att vänta i maj eller juni månad 1972.

Den tilltänkta omorganisationen har anmälts för riksdagen med antydning om dess betydelse för riksdagens roll i det nya planeringssystemet. Utskottet anser att riksdagen nu inte bör framföra erinran mot den avsedda omorganisationen. Med hänsyn till att studier måste påbörjas relativt snart bör sekretariatet som planerat få inleda sin verksamhet den 1 juli 1972. Utskottet kan alltså inte biträda uppskovsyrkandena i motionerna 1972:1639 och 1972:1642. Utskottet förutsätter att sekretariatet främst blir ett organ för beredning av ärenden om inriktning och samordning av studieverksamhet av ifrågavarande slag som bedrivs av myndigheter och i särskilda utredningar eller referensgrupper.

Utskottet fäster stor vikt vid frågan om riksdagens roll i det nya planeringssystemet och förutsätter att omorganisationen inte medför någon bindning i denna fråga. Ej heller förändras möjligheterna för försvarsutskottet att inhämta synpunkter från militära och civila myndigheter.

Vad utskottet har anfört med anledning av propositionen i denna del samt motionerna 1972:1639 och 1972:1642 bör ges Kungl. Maj:t till känna.

I motionen 1972:1641 föreslås, med hänvisning till motionen 1972:1613 som har väckts med anledning av propositionen 1972:75, bl. a. att studierna om civilt motstånd skall ingå i den föreslagna beredningens och sekretariatets arbete. Utskottet, som behandlar frågorna om studier av civilt motstånd och om studier av en omfördelning av försvarskostnaderna i samband med sin granskning av propositionen 1972:75, räknar med att studier om civilt motstånd måste beröra såväl den internationella utvecklingen som förhållandena inom det svenska samhället. Sådana studier måste därför samordnas med och utnyttja resultaten från de studier som förut nämnts. Något ytterligare uttalande av riksdagen i denna del är inte påkallat. Med hänvisning till det anförda kan utskottet inte biträda yrkandena i motionen 1972:1641.

Utskottet hemställer

att riksdagen med anledning av propositionen 1972:45 samt motionerna 1972:1639, 1972:1641 och 1972:1642 som sin

mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet har anfört om inrättandet av ett sekretariat för säkerhetspolitik och långsiktsplanering inom totalförsvaret samt en beredning för långsiktig totalförsvarsplanering.

2. Krigsmaktens organisation i lägre regional instans m. m.

Kungl. Maj:t har i propositionen 1972:45 (s. 6 – 7) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som har anförts i statsrådsprotokollet beträffande krigsmaktens organisation i lägre regional instans m. m.

Utskottet

Av propositionen framgår att arbetet inom det militära försvaret präglas av en intensiv rationaliseringsverksamhet i syfte bl. a. att minska organisationen, framför allt på förvaltningssidan. Bl. a. pågår en översyn av organisationen i lägre regional instans. Som ett led i organisationsöversynen på denna nivå har Kungl. Maj:t nyligen efter förslag av överbefälhavaren beslutat om vissa organisationsförändringar och fastställt en plan för det fortsatta arbetet.

Utskottet konstaterar att den samordning som eftersträvas på olika nivåer inte endast tar sikte på det militära försvarets egna organ. Avsikten är också att underlätta samverkan med civila myndigheter. Överbefälhavaren har framhållit betydelsen av en ytterligare samordning av geografiska ansvarsområden m. m.

Som framgår av propositionen räknar överbefälhavaren med att det för att nå de aktuella rationaliseringsvinsterna kommer att krävas investeringar under perioden 1972/73 – 1976/77 för tillhoppa ca 100 milj. kr.

Vad som har anförts i statsrådsprotokollet i denna fråga föranleder ingen erinran från utskottets sida, vilket utskottet här anmäler.

3. Lokalisering av transportflyg- och målflygorganisationerna vid flygvapnet

I propositionen 1972:45 (s. 8 – 18) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att godkänna i statsrådsprotokollet förordade organisationsförändringar inom flygvapnet avseende lokaliseringen av transportflyg- och målflygorganisationerna.

I motionen 1972:1631 av herr Polstam m. fl. (c, s, fp) har hemställts att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 45 beslutar

1. att målflygorganisationen skall kvarstanna i Malmslätt samt
2. att propositionen i övrigt bifalles.

I motionen 1972:1640 av herr Strindberg m. fl. (m) har hemställts att riksdagen beslutar att målflygdivisionen även i fortsättningen skall vara baserad på Malmslätt.

Utskottet

Enligt beslut av 1970 års riksdag (prop. 1970:96, SU 1970:202, rskr 1970:419) skall Svea flygkår (F 8) i Barkarby läggas ner. Olika alternativ har övervägts för lokaliseringen av den till F 8 knutna transportflygdivisionen. I propositionen föreslås att denna del av transportflygorganisationen flyttas till Malmslätt, där lokaler blir lediga i samband med att flottiljadministrationen vid Östgöta flygflottilj (F 3) därstädes dras in enligt beslut av 1971 års riksdag (prop. 1971:110, FöU 1971:9, rskr 1971:140).

Förslaget innebär att frågan om en samlokalisering av transportflygorganisationen, som också omfattar en transportflyggrupp vid Skaraborgs flygflottilj (F 7) i Sätenäs, ställs på framtiden. Anledningen härtill är att flygvapnets framtida fredsorganisation håller på att utredas. Utskottet delar departementschefens uppfattning att transportflyggruppen, i avvaktan härpå och på ett slutligt ställningstagande till transportflygorganisationens utformning, t. v. bör ligga kvar vid F 7.

Utskottet tillstyrker alltså förslaget att lokalisera transportflygdivisionen vid F 8 till Malmslätt.

Målflygorganisationen är f. n. förlagd i Malmslätt. Frågan om dess framtida lokalisering har aktualiserats i samband med beslutet att lägga ner flottiljadministrationen vid F 3. Valet av förläggningssort har främst stått mellan Malmslätt och Karlsborg. I propositionen förordas att målflygorganisationen lokaliseras till Karlsborg.

Förslaget att flytta målflygorganisationen till Karlsborg tas upp i motionerna 1972:1631 och 1972:1640, som båda utmynnar i yrkanden om att målflygenheten skall bli kvar i Malmslätt. De motiv som åberopas i motionerna för en fortsatt basering i Malmslätt sammanfaller i allt väsentligt. Största utrymmet ägnas de lokaliseringspolitiska aspekterna och flygsäkerheten.

Båda motionerna pekar på konsekvenserna för personalen, som riskerar att bli utan arbete. Man har förståelse för den i propositionen framförda lokaliseringsaspekten men framhåller att situationen för Linköpings kommun också är ägnad att inge bekymmer. I motionen 1972:1640 uttalas farhågor för en alltmer minskad verksamhet i Malmslätt genom inskränkningar vid förenade fabriksverkens anläggningar där.

Det är enligt motionen 1972:1631 inte ekonomiskt försvarbart att omlokalisera målflyget. Motionärerna menar att de medel som krävs för nyinvesteringar skulle kunna användas effektivare. I motionen 1972:1640 erinras om investeringar på över 15 milj. kr., som nyligen har gjorts för att få en ny bana i Malmslätt. Till kostnaderna på investeringssidan skall – framhåller motionärerna – läggas de ökade driftkostnader som uppkommer genom att flygtiderna fram och åter blir längre vid en basering av målflyget i Karlsborg.

Motionerna uttrycker en stark oro när det gäller flygsäkerheten. Lokaliseringssortens läge i förhållande till luftfartsverkets luftled för civil

trafik mellan Arlanda och Köpenhamn (luftled Röd 1) bedöms härvid vara av stor betydelse.

En omlokalisering av målflyget till Karlsborg anses medföra att 14 000 – 18 000 flygplanrörelser per år kommer att äga rum genom luftleden Röd 1.

Företrädare för de båda kommunerna har beretts tillfälle att inför utskottet framföra sina synpunkter. Även i övrigt har utskottet informerats om de problem som kan förutses i detta fall. Utskottet har hört bl. a. cheferna för luftfartsverket och försvarsstaben för att få en allsidig belysning av den viktiga flygsäkerhetsfrågan och de ekonomiska aspekterna.

Av propositionen framgår att den föreslagna omlokaliseringen av målflyget främst bottnar i en önskan att vidmakthålla sysselsättningen i Karlsborg.

Det finns dock, som framgår av det föregående, även andra faktorer att ta hänsyn till. En noggrann prövning med beaktande av allt det underlag som föreligger har fått utskottet att tveka om tidpunkten kan anses lämplig för ett beslut i frågan. Flera skäl talar enligt utskottets mening för att omlokaliseringen av målflyget bör anstå någon tid. Det pågår inom försvaret en omplanering som bl. a. gäller antalet attackdivisioner inom flygvapnet och som det kan vara skäl att avvakta. Vidare kan konsekvenserna för flygsäkerheten av en omlokalisering och de ekonomiska faktorerna, beträffande både investeringar och driftkostnader, behöva övervägas ytterligare. Det föreligger heller inte några skäl som talar mot att skjuta på avgörandet något år.

Av anförda skäl får utskottet, som inte anser sig böra i nuvarande läge ta ställning till målflygorganisationens framtida förläggning, för sin del föreslå att frågan ställs på framtiden och att det får ankomma på Kungl. Maj:t att vid lämplig tidpunkt återkomma i ärendet. Utskottet förutsätter härvid att ett uppskov inte kommer att ge anledning till investeringar i Malmslätt. Beträffande Karlsborg delar utskottet Kungl. Maj:ts uppfattning om behovet av sysselsättningsfrämjande åtgärder.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet
att riksdagen

1. med bifall till propositionen 1972:45 godkänner de föreslagna organisationsförändringarna inom flygvapnet, såvitt avser transportflygorganisationen,
2. med avslag på propositionen 1972:45 och motionerna 1972:1631 och 1972:1640 beslutar att inte nu ta ställning till målflygorganisationens framtida lokalisering.

Stockholm den 4 maj 1972

På försvarsutskottets vägnar
PER PETERSSON

Närvarande: herrar Petersson i Gäddvik (m), Gustavsson i Eskilstuna (s), Gustafsson i Stenkyrka (c), fru Eriksson i Stockholm (s), herrar Enskog (fp), Gustavsson i Ängelholm (s), Brännström (s), Glimnér (c), Pettersson i Lund (s), Virgin (m), Gustavsson i Nässjö (s), Gernandt (c), Göransson (s), Runesson (s) och Wedén (fp).